

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีอยู่มาก สำหรับในการเขียนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงขั้นตอนของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นสำคัญ และได้ทำการศึกษา เอกสารและงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมา เป็นพื้นฐานของการวิจัย โดยได้แบ่ง เป็นหัวข้อดังนี้

1. ความสำคัญของอาหารต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์
2. ความหมายและความเป็นมาของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
3. ความมุ่งหมายในการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน
4. หลักการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน
5. ประเภทของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
6. การดำเนินการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน
7. การเงินในการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน
8. ประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน
9. การวัดและประเมินผลการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
10. ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของอาหารต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2493 นั้น คำว่า "สุขภาพ" หมายถึง ความเป็นสุข หรือปราศจากโรค และคำว่า "อนามัย" หมายถึง ความไม่มีโรค หรือความสบายกาย สำหรับคำภาษาอังกฤษที่มีความหมายตรงกับคำว่า "สุขภาพ อนามัย" คือ

HEALTH ในความหมายขององค์การอนามัยโลก (WORLD HEALTH ORGANITION หรือ W.H.O) นั้น หมายถึง สภาวะแห่งความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยความผาสุก มิได้หมายความว่าเพียงว่าเป็นสภาวะแห่งการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น (พิชัย แก้วลาภ 2521 : 4)

จะเห็นได้ว่า คำว่า สุขภาพอนามัย ไม่ได้หมายถึงเฉพาะความไม่มีโรคอย่างเดียว หากยังรวมไปถึงสมรรถภาพของร่างกายและจิตใจในการปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อบุคคลนั้นจะได้มีอายุยืนนาน ไม่เหนื่อยง่าย มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อสุขภาพดังกล่าวก็คือ อาหารและโภชนาการ ซึ่ง ค้วน ชาวหนู (2524 : 3-5) ได้สรุปผลของโภชนาการที่มีต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ดังนี้ คือ

1. ให้ความเจริญเติบโต และซ่อมแซม คนเรานั้นตั้งแต่อู่ในครรภ์ของมารดาและคลอดออกมาเมื่อครบกำหนด จะต้องมีการเจริญเติบโตเรื่อยไป ทุกส่วนของร่างกายจะต้องมีการพัฒนากระทั่งถึงวัยที่ร่างกายหยุดเจริญ คือเป็นผู้ใหญ่ การเจริญเติบโตในช่วงนี้จะ เป็นไปได้ อย่างสมบูรณ์เพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ อาหาร โภชนาการ และพันธุกรรม การบริโภคอาหารที่ถูกต้องทั้งของมารดา และเด็กเอง จะทำให้ร่างกายเจริญเติบโตสมบูรณ์เต็มที่ ปัจจุบันเป็นที่รับรองกันแล้วว่าความสูงใหญ่ของร่างกายมนุษย์ขึ้นอยู่กับ โภชนาการ เป็นสำคัญ
2. ให้กำลังงาน และความอบอุ่น คนเราที่มีชีวิตทุกคนจะต้องได้รับพลังงาน เพื่อให้ การเผาผลาญภายในร่างกายดำเนินไปตามปกติ เช่น หัวใจต้องมีแรงเต้น ปอดมีแรงสูบฉีดโลหิต รวมทั้งต้องมีแรงงานเพื่อความเคลื่อนไหวในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติงานต่างๆ ที่ต้องออกแรง นอกจากนั้นร่างกายต้องมีการปรับอุณหภูมิภายในให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม
3. การมีอายุยืน ผลการมีอายุยืนนี้จะเห็นได้จากประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐ-อเมริกา เมื่อปี 2443 คนอเมริกันมีอายุเฉลี่ยเพียง 48 ปี แต่ในปี 2509 เพิ่มขึ้นเป็น 70 ปี ในปี 2513 ชาวเนเธอร์แลนด์มีอายุเฉลี่ย 75-76 ปี ปัจจัยที่ช่วยให้มีอายุยืนมีหลายประการ เป็นต้นว่า ความก้าวหน้าทางการแพทย์ การปรับปรุงทางด้านสุขาภิบาล และบริการสาธารณสุขที่ดีขึ้น ฉะนั้น แม้ว่าอายุยืนยาวจะเกิดจากปัจจัยหลายประการดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่โภชนาการ ก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สมทรง ถิ่นสว่าง (2524 : 57-58) ที่ได้

กล่าวในเรื่องนี้ว่า "ปัจจัยที่จะทำให้คนเรามีอายุยืนยาวได้ คือ เรื่องอาหารการกิน เนื่องจาก ร่างกายมาจากส่วนประกอบของอาหารที่รับประทาน และดื่มกิน โดยที่ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นได้ทดลอง พบว่าหนูขาวจะมีอายุยืนยาวขึ้นถึง 40 เปอร์เซ็นต์ ถ้ามีการจำกัดอาหารที่ให้เฉพาะ พลังงานในระยะเริ่มแรก หนูทดลองที่ให้อาหารที่มีพลังงานน้อย แต่ส่วนประกอบด้านอื่นครบถ้วน พบว่า หนูจะมีการเจริญเติบโตช้าจนกว่าจะได้อาหารที่มีพลังงานเพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันอายุ ของหนูขาวนั้นก็กลับยืนยาวขึ้น"

4. ให้ภูมิคุ้มกันโรค ในอาหารมีสารอาหารที่จะช่วยให้ร่างกายมีความสมบูรณ์และ แข็งแรง ให้ภูมิคุ้มกันโรค โดยเฉพาะโกลบูลิน (GLOBULIN) ซึ่งเป็นโปรตีนชนิดหนึ่ง มี คุณสมบัติให้ภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ วิตามิน เกลือแร่หลายชนิดก็มีคุณสมบัติเช่นเดียวกัน ถ้าการ ขาดถึงขีดรุนแรงก็จะทำให้เกิดโรค ซึ่งเรียกว่า โรคขาดอาหาร (NUTRITIONAL DEFICIENCY DISEASES) เช่น โรคเหน็บชา (BERI-BERI) โรคคอพอก (GOITRE) โรคโปรตีน แคลอรี (PROTEIN-CALORIES MALNUTRIFION = PCM) และโรคโลหิตจาง เป็นต้น

5. ให้ความเจริญทางสมอง และสติปัญญา องค์การวิทยาศาสตร์โภชนาการหลายแห่ง ได้พิสูจน์ให้เห็นแน่ชัดแล้วว่า สมองคนเราจะเจริญเติบโตเต็มที่ ถ้าหากได้รับอาหารโปรตีนที่ ถูกต้องตั้งแต่อายุน้อย ๆ วัยที่สมองเจริญได้มากที่สุด ได้แก่ เด็กอายุ 1-5 ปี มีหลักฐานแสดงว่า ในระหว่างอายุ 3 ปีแรกของชีวิต สมองมีการพัฒนามากที่สุด คือ จะมีน้ำหนักประมาณร้อยละ 80 ของมันสมองผู้ใหญ่ ซึ่งตรงข้ามกับน้ำหนักตัว เด็กในอายุนี้น้ำหนักตัวเพียงร้อยละ 30 ของ น้ำหนักตัวผู้ใหญ่เท่านั้น

6. ให้สมรรถภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการทำงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพทางกาย อารมณ์ และปัญญา ผู้ที่ได้รับอาหารดีมีประโยชน์อย่างเพียงพอ ย่อม มีร่างกายแข็งแรง อารมณ์ดี ยึดปัญญา ซึ่งช่วยให้มีความอดทนในการทำงานมากกว่าผู้ที่อ่อนแอ เป็นขุมพลังคน (Human Resource) ทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โภชนาการที่ไม่ดีแม้ใน ระยะสั้นก็ให้โทษ ทำให้ความสามารถในการใช้ปัญญาน้อยลง ทำให้ขาดสมาธิหรือสมาธิลดลง ซึ่งทำให้ความสามารถในการคิดน้อยลงด้วย คำกล่าวนี้มีหลักฐานจากการทดลอง เพื่อผลของ โภชนาการที่มีต่อความสามารถในการทำงาน โดยใช้คน 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งให้กินอาหารตอนเช้า อีกกลุ่มหนึ่งไม่ให้กินอาหารตอนเช้า กลุ่มที่กินอาหารตอนเช้ามีประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่า

กลุ่มที่ไม่ได้กิน ในทำนองเดียวกันนักเรียนที่ไม่ได้กินอาหารกลางวัน จะเรียนได้ผลน้อยกว่าผู้ที่กินอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2523 : 24) กล่าวว่า การบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ แต่เนื่องจากชนบทในประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และไม่มีความรู้ทางโภชนาการ จึงทำให้เด็กได้รับอาหารไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กทางสมองและร่างกาย ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่ำ เจ็บป่วยบ่อยทำให้การเรียนไม่สม่ำเสมอ เป็นการสูญเสียทางการศึกษา โดยเฉพาะอัตราการตกซ้ำชั้น เป็นต้น

สำหรับปัญหาการขาดสารอาหารของประชาชนชาวไทยนั้น การขาดสารอาหารส่วนใหญ่ พบในหญิงมีครรภ์ และให้นมบุตร ทารก เด็กวัยก่อนเรียน และเด็กวัยเรียน เพราะมีความต้องการอาหารในปริมาณสูง เมื่อคิดเทียบค่าน้ำหนักของคน เมื่อรับประทานอาหารไม่เพียงพอจะทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย โรคที่เกิดจากการขาดสารอาหารที่สำคัญ ได้แก่ โรคโลหิตจางเกิดจากการขาดธาตุเหล็ก โรคตาบอดเกิดจากการขาดวิตามินเอ โรคเหน็บชาเกิดจากการขาดวิตามินบีหนึ่ง โรคคอกพอก เกิดจากการขาดไอโอดีน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526: 12)

จากข้อมูลดังกล่าวมา จะพบว่า อาหารเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตคนเรา เพราะไม่มีใครสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นานโดยปราศจากอาหาร ผู้ที่ขาดอาหารจะแสดงอาการต่าง ๆ กัน ตามระยะเวลาของการอดอาหาร คือ ตั้งแต่อ่อนเพลีย หน้ามืด เป็นลมจนถึงทุพพลภาพทั้งทางร่างกาย และสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ กลุ่มเด็กวัยก่อนเรียน บุคคลเหล่านี้ นอกจากจะทำประโยชน์ให้แก่สังคมไม่ได้แล้ว ยังเป็นภาระและอันตรายต่อสังคมด้วย เพราะสมองและร่างกายไม่สามารถทำงานตามปกติได้ ผู้ที่ขาดอาหารเหล่านี้ส่วนหนึ่งจะถึงแก่ความตาย แต่อีกส่วนหนึ่งจะมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานเป็นการสูญเสียไปอย่างแท้จริงที่สำคัญกว่านั้น คนกลุ่มนี้ใหญ่กว่าครึ่งหนึ่งของประชากรในโลกรวมทั้งประเทศไทย มีภาวะทางโภชนาการต่ำมาก เพราะได้รับอาหารไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ทำให้สุขภาพไม่สมบูรณ์เจ็บป่วยเป็นประจำ สมองไม่เจริญเท่าที่ควร การทำงานของร่างกายมีประสิทธิภาพต่ำ และมักจะมีแก่ความตายก่อนวัยอันสมควร

การบริโภคอาหารที่ดีและถูกต้องตามหลักโภชนาการจำเป็นต้องศึกษาให้รู้จริงและสามารถนำไปปฏิบัติจึงจะเกิดผล ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 :

9) ได้กล่าวถึงหลักปฏิบัติสำคัญสำหรับชีวิตประจำวัน คือ

1. รู้จักเลือกอาหารตามความต้องการของร่างกายและเหมาะสมกับ เศรษฐกิจของครอบครัว
2. รู้จักหลีกเลี่ยงอันตรายจากอาหารเป็นพิษ เช่น พิษจากยาฆ่าแมลง พิษจากสิ่งเจือปนชนิดต่าง ๆ เช่น การใช้สีที่เป็นพิษในอาหาร ฯลฯ
3. รู้จักรักษาสุขภาพของตนเองและครอบครัว ด้วยการจัดและบริโภคอาหารที่ถูกต้องทั้งในยามปกติและป่วยไข้

ความหมายและความ เป็นมาของการจัดโครงการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 24) ได้ให้ความหมายของโครงการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนว่า หมายถึง โครงการส่งเสริมการจัดอาหารให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดี การเลือกอาหารที่ถูกต้องตามกำลัง เงินและ เศรษฐกิจ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

ชวลิต รัตนกุล (2502 : 295) กล่าวว่า School Lunch Program คือโครงการจัดอาหารกลางวันเพื่อเลี้ยงนักเรียนไปมาในโรงเรียน เป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการของการเจริญเติบโตของนักเรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และทวีรัสมิ์ ธนาคม (ทวีรัสมิ์ ธนาคม 2521 : 34) ได้ให้ความหมายในเรื่องเดียวกันนี้ว่า หมายถึง อาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดทำขึ้นขายให้แก่เด็ก โดยไม่คิดกำไรเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ครบถ้วน ได้สัดส่วนเพียงหนึ่งในสามของความต้องการอาหารของเขาในหนึ่งวัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิภา วิระไวทยะ (2524 : 21) ที่กล่าวว่า อาหารกลางวันช่วยให้เด็กได้รู้จักเลือกรับประทานอาหารได้ถูกต้อง ถูกส่วน รู้จักรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น และยังเป็นหลักประกันว่า อย่างน้อยในวันนั้น เด็กได้รับสารอาหารต่าง ๆ หนึ่งในสามของความต้องการในหนึ่งวัน

ซีพลูคนธ์ วิสุมิตะนันท์ และ อรุณ จุฬณะปิยะ (2507 : 13) กล่าวว่า การจัดอาหารกลางวัน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับประทานในขณะที่อยู่ในโรงเรียน ถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญ และควรทำอย่างยั้งที่โรงเรียนจะต้องจัดให้แก่ นักเรียน เพราะโดยปกตินักเรียนมาอยู่ในโรงเรียนวันหนึ่ง ๆ หลายชั่วโมง อย่างน้อยนักเรียนควรได้รับประทานอาหารสักมื้อหนึ่งที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียน ยิ่งเป็นโรงเรียนประจำด้วยแล้วยิ่งสำคัญมาก เพราะนักเรียนต้องอยู่ที่โรงเรียนตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งโรงเรียนจะต้องจัดทั้งในเรื่องการกินและการนอนด้วย

การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมีมานานแล้วตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือเริ่มจัดให้นักเรียนในโรงเรียนประจำ อาหารที่จัด คือ อาหารเช้า อาหารกลางวัน และอาหารเย็น แต่การจัดอาหารกลางวันเริ่มเป็นครั้งแรกที่ยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน อังกฤษ นอร์เวย์ อิตาลี และ เนเธอร์แลนด์ แต่ประเทศที่จัดได้ผลดีที่สุด ได้แก่ ประเทศอังกฤษ จนถึงมีกฎหมายสำหรับอาหารขึ้นที่เรียกว่า SCHOOL MEAL ACT พ.ศ.2449 และใน พ.ศ.2487 ได้มีการจัดตั้งกฎหมายขึ้น เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับอาหารโดยเฉพาะ และจัดให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ใน พ.ศ.2495 ได้มีการสำรวจในอังกฤษ พบว่าครึ่งหนึ่งของนักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวัน ที่โรงเรียน (ทวี ฤกษ์สำราญ 2520 : 79)

ระเบียบบ วาจานนท์ (2507 : 61) ได้กล่าวถึงความเป็นมาและพัฒนาการของการจัดโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งเริ่มเกิดขึ้นครั้งแรกในยุโรปราว พ.ศ.2443 โดยที่ขณะนั้นประเทศอังกฤษอยู่ในภาวะสงครามบัวร์ (BOER) รัฐบาลได้ตรวจร่างกายของชายฉกรรจ์ที่เข้ารับราชการทหาร พบว่ามีคนที่มีร่างกายไม่แข็งแรงถึงร้อยละ 60 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่เมื่อเยาว์วัยได้รับประทานอาหารไม่สมส่วน ต่อมาในปี พ.ศ.2449 รัฐบาลอังกฤษได้ตราพระราชบัญญัติการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนขึ้น โดยกำหนดให้โรงเรียนใช้เงินงบประมาณของโรงเรียนจัดเลี้ยงอาหารกลางวันแก่นักเรียนที่ยากจน และในปี พ.ศ.2487 ก็ได้ออกกฎกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาต้องจัดให้มีการเลี้ยงอาหารกลางวันแก่นักเรียน จึงทำให้นักเรียนในโรงเรียนทั่วไปมีโอกาสได้รับประทานอาหารกลางวันมากขึ้น

ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น การจัดอาหารกลางวันเริ่มในศตวรรษที่ 19 ในปี พ.ศ. 2397 ได้เริ่มในโรงเรียนประถมศึกษา รัฐฟิลาเดลเฟีย และการจัดอาหารกลางวันได้แพร่หลาย

ไปอย่างรวดเร็วทั่วประเทศ (ทวี ฤกษ์สำราญ 2520 : 79) นอกจากนั้นประเทศสหรัฐอเมริกา
 จำเป็นต้องออกกฎหมายคุ้มครองเกี่ยวกับการจัดอาหารให้นักเรียน ซึ่งแต่เดิมโดยทั่วไปนักเรียน
 ที่มาโรงเรียนจะนำอาหารติดตัวมารับประทานด้วย และจำเป็นต้องนำมาตั้งแต่เช้า พอถึงเวลา
 กลางวันอาหารเหล่านั้นก็จะเย็นชืดไม่น่ารับประทาน รัฐบาลเห็นความสำคัญของอาหารมากขึ้น
 จึงเข้าสนับสนุน โดยออกกฎหมายควบคุม และช่วยออกเงินอุดหนุนในเรื่องอาหารกลางวันแก่
 โรงเรียน เรียกว่า NATIONAL SCHOOL LUNCH ACT ทำให้โรงเรียนได้รับความสนับสนุน
 และเงินอุดหนุนจากหลายด้าน เช่น เงินอุดหนุนจากภาษีท้องถิ่น (LOCAL TAX FUNDS) เงิน
 อุดหนุนจากการช่วยโดยตรงของมลรัฐ เงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางโดยผ่านองค์การเกษตร
 นอกจากนี้โรงเรียนยังได้เงินช่วยเหลือจากแหล่งอื่น ๆ เป็นพิเศษอีก เช่น จากผลกำไรเล็กน้อย
 จากการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียน และจากการอุดหนุนของผู้ใจบุญ ฯลฯ ต่อมาในปี พ.ศ.
 2478 แผนกวิชาชีพ และโครงการบริการได้รับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการจัดอาหารกลางวันใน
 โรงเรียนของสหรัฐอเมริกา มีการจัดแบ่งงบประมาณเพื่อจ้างคนปรุงอาหาร และบริการอื่น ๆ
 ให้โรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ (วัฒนา ประทุมสินธุ์ 2518 : 17)

สำหรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน
 ขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2432 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือนักเรียนที่อดอยาก และเป็น
 การชักนำให้เด็กมาโรงเรียนด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 ได้ออกกฎหมายจัดเลี้ยงอาหาร
 กลางวันแก่นักเรียนในเกณฑ์บังคับ โดยแบ่งความรับผิดชอบออกเป็นสามส่วน คือ รัฐบาลรับเลี้ยง
 อาหารกลางวันแก่นักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล เทศบาลรับผิดชอบโรงเรียนเทศบาล และคณะ
 กรรมการตุลาการโรงเรียนรับผิดชอบโรงเรียนเอกชน งบประมาณการจัดอาหารกลางวันนั้น
 ได้มาจากรัฐบาลและความช่วยเหลือของผู้ปกครองนักเรียน พอถึงปี พ.ศ. 2500 นักเรียนทุก
 ระดับและทุกประเภทของญี่ปุ่น คือ เด็กวัยก่อนเรียน นักเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา เด็ก
 หูหนวกตาบอดทั้งภาคกลางวันและกลางคืน ก็มีกฎหมายกำหนดให้จัดบริการอาหารเลี้ยงนักเรียน
 โดยทั่วถึงกัน โดยรัฐบาลให้เงินอุดหนุนทุกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2505 กระทรวงศึกษาธิการ
 ของประเทศญี่ปุ่นได้วางโครงการ 5 ปี เพื่อจัดอาหารกลางวันอย่างสมบูรณ์สำหรับโรงเรียน
 ประถมศึกษาทั้งหมด ซึ่งผลจากการบริการอาหารอย่างถูกต้องหลักตามโรงเรียน รวมทั้งการคืนตัว
 ทางด้านโภชนาการของประชากรล้วนใหม่ในญี่ปุ่น ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ของญี่ปุ่นมีร่างกาย
 สมบูรณ์ แข็งแรงขันกวางลมหอมอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งสถิติอัตราการเจริญเติบโตจัดว่าสูง
 ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก (ระเบียบ วาจานนท์ 2507 : 65)

ในประเทศไทยนั้นเริ่มต้นยังไม่เป็นการจัดบริการอาหารกลางวันโดยตรง โดยที่ในปี พ.ศ. 2483 องค์การสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติได้ให้ทุนผงดัดไม้มีไขมัน เพื่อแจกจ่ายแก่โรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ แต่ปรากฏว่า นักเรียนไม่นิยมดื่มนมดังกล่าวมากนัก เพราะไม่เคยดื่มมาก่อน แต่ก็นับว่าสิ่งที่กล่าวมานี้เป็นกิจกรรมเริ่มต้นของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์แก่ร่างกาย ในปี พ.ศ. 2493 ได้มีการให้บริการอาหารแก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนบางแห่งด้วยนมถั่วเหลือง และขนมทำจากถั่วเหลืองและแป้งสาลี แต่งานบริการด้านนี้ก็เจริญขึ้นช้ามาก เพราะยังไม่ได้เป็นงานที่เข้ามาอยู่ในแผนงานของรัฐบาล ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 ได้มีคณะครูในจังหวัดพระนครใช้เงินส่วนตัวทำอาหารกลางวันขายให้กับนักเรียนในราคาถูก และโรงเรียนมัธยมบางแห่งก็ได้แบ่งเด็ก เป็นหมู่ เพื่อช่วยปรุงอาหารและขายนักเรียนอื่น ซึ่งนับว่าเป็นวิธีที่ดีวิธีหนึ่ง (ระเบียบ วาจานนท์ 2507 : 85)

สำหรับการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันของประเทศไทยในระยะ เวลาต่อมา นั้น ทวีร์สมิ ธนามคม (2521 : 34-36) ได้สรุปความเป็นมาของโครงการอาหารกลางวันไว้ดังต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2499 สำนักงานการศึกษาระหว่างชาติ และยูเนสโก จัดการประชุม เกี่ยวกับการศึกษาในประเทศสวีเดน เซอร์แลนด์ ที่ประชุม เสนอเรื่องความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อสุขภาพ ขอให้โรงเรียนจัดอาหารกลางวันให้เด็ก

ในปี พ.ศ. 2501 กรมการฝึกหัดครูให้เจ้าหน้าที่ไปอบรมครูในโรงเรียนประถมศึกษา ตามข้อตกลงกับยูนิเซฟในโครงการฝึกหัดครูชนบท ใน พ.ศ. 2507 กรมการฝึกหัดครูได้สำรวจ ความต้องการของเด็ก และเยาวชนในประเทศไทยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งโภชนาการ ซึ่งเกี่ยวกับอาหารมีใจความว่า นักเรียนส่วนมากไม่ได้กลับไปรับประทานอาหารกลางวัน และโรงเรียนหลายแห่งไม่ได้จัดอาหารกลางวันให้เด็กของตน

ใน พ.ศ. 2508 กองโภชนาการกรมอนามัย ทำการสำรวจการจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน ในโรงเรียน ส่งคำถามไปยังกรมสามัญ อาชีวศึกษา และกรมการฝึกหัดครู รวม 797 โรงเรียน ได้รับคำตอบมา 608 โรงเรียน สรุปได้ว่านักเรียนซื้ออาหารจากผู้จำหน่ายอาหารมาขายมากที่สุด รองลงมา คือ รับประทานอาหารที่บ้านมารับประทาน และรับประทานอาหารที่โรงเรียนจัดขึ้น ฯลฯ

ใน พ.ศ.2509 ศึกษาพิเศษของกรมสามัญฯ สำรวจโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้น 259 โรงเรียน ประถมศึกษาตอนปลายที่มีประถมศึกษาตอนต้นด้วย 1,207 โรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่ทำอาหารมีเพียง 8.5 เปอร์เซ็นต์ เด็กกลับไปรับประทานอาหารที่บ้าน นำจากบ้าน มารับประทานที่โรงเรียน กว่าครึ่งให้แม่ค้าขาย สาเหตุที่โรงเรียนไม่ได้จัดอาหารขายนั้น โรงเรียนเกือบครึ่งตอบว่าเด็กยากจนไม่มีเงินซื้อ นอกนั้นบอกว่าไม่มีที่ทำอาหาร ไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีบุคคลทำอาหาร ร้อยละ 15.79

ใน พ.ศ.2515-2517 สถาบันค้นคว้า และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารได้ทำการส่งเสริมอาหารโปรตีน ใช้โปรตีนเกษตรทำที่ครัวกลาง ทดลองเลี้ยงเด็ก 3 โรงเรียน ในเขตอำเภอ บางเขน ยุติการทดลองพบว่าเด็กที่รับประทานอาหารมีสุขภาพดีขึ้น ลดอัตราโรคขาดอาหารได้หลายโรค

ใน พ.ศ.2518 คณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันได้จัดการอบรมแก่หัวหน้าหมวด การศึกษา ครูใหญ่ และครูธุรกรรมศาสตร์ เมื่อเสร็จการอบรมก็แจกเงินไปโรงเรียนละ 5,000 บาท เพื่อการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน และใน พ.ศ.2520 กรมการปกครองได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้จัดไว้ในงบประมาณ พ.ศ.2520 และให้คณะกรรมการชุดเดิมช่วยจัดการอบรมและได้แบ่งเป็น 4 ภาค ภาคเหนือที่เชียงใหม่ ภาคใต้ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ภาคกลางที่สววงคณิวาส สมุทรปราการ ซึ่งการจัดโครงการครั้งนี้ อยู่ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 4 (2520-2524) กำหนดโรงเรียนในโครงการปีละ 270 โรงเรียน ยกเว้นใน พ.ศ.2520 ดำเนินการ 390 โรงเรียน พ.ศ.2521 ดำเนินการ 422 โรงเรียน และในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (2525-2529) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ทำโครงการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 โดยได้กำหนดโครงการไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 ปีละ 800 โรงเรียน ในปี พ.ศ.2525 ดำเนินการได้ 500 โรงเรียน และในปี พ.ศ.2526 ดำเนินการได้ 790 โรงเรียน รวมจำนวนที่จัดโครงการอาหารกลางวันทั่วประเทศ จำนวน 30,641 โรงเรียน

ความมุ่งหมายในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ตามความมุ่งหมายอย่างกว้าง หมายถึง วิธีใด ๆ ก็ตามที่จะให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนได้มีอาหารกลางวันรับประทาน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526 : 2) ได้เน้นถึงการดำเนินงานในระยะแรกควรมุ่งไปสู่ผลสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรกเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันในปริมาณที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการในราคาประหยัด สำหรับนักเรียนขาดแคลนให้ได้รับประทานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ส่วนประการต่อมา ก็เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ เห็นความสำคัญ และความสามารถนำหลักโภชนาการไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สุชาติ โสมประยูร (2509 : 88) กล่าวว่า โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนมีความมุ่งหมายดังนี้ คือ

1. ความมุ่งหมายทางการศึกษา โครงการอาหารกลางวันมีคุณค่าทางการศึกษา เป็นอันมาก เพราะช่วยทำให้เด็กได้เจริญงอกงามในทุกด้าน คือ ทางด้านร่างกาย สมอง จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างครบถ้วน คุณค่าทางการศึกษา ซึ่งวิชาต่าง ๆ ให้ประสบการณ์แก่เด็กโดยผ่านโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนนั้นมีอยู่เป็นอันมาก เช่น วิชาสุขศึกษา สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ งานเกษตร และคหกรรมศิลป์ ทั้งยังเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการของวิชาดังกล่าวอีกด้วย
2. ความมุ่งหมายทางด้านโภชนาการ มีดังนี้ คือ
 - 2.1 เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกต้อง และมีคุณค่าครบตามที่ร่างกายต้องการ อันจะช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพดี
 - 2.2 เพื่อช่วยป้องกันโรคขาดสารอาหาร ซึ่งมักจะพบมากตามโรงเรียนในชนบท
 - 2.3 เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดหาอาหารรับประทานในเวลากลางวัน สำหรับนักเรียนและครู ทำให้นักเรียนและครูไม่ต้องเร่งร้อนออกไปรับประทานอาหารนอกโรงเรียน
 - 2.4 เพื่อให้นักเรียนและครูได้มีอาหารที่ถูกสุขลักษณะรับประทาน เป็นการช่วยป้องกันโรคติดต่อกันได้ทางอาหาร
 - 2.5 เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงทางด้านโภชนาการ
 - 2.6 เพื่อเป็นตัวอย่างด้านโภชนาการแก่ผู้ปกครอง และชุมชน

3. ความมุ่งหมายด้านอื่น ๆ คือ

- 3.1 เพื่อช่วยเหลือเศรษฐกิจของครูและนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักการประหยัด
- 3.2 เพื่อช่วยนักเรียนที่ยากจนให้มีอาหารกลางวันรับประทาน
- 3.3 เพื่อช่วยนักเรียนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้านการช่วยทำงานในโรงอาหารหรือโรงครัวของโรงเรียน
- 3.4 เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น และเพิ่มความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน
- 3.5 เพื่อช่วยให้โรงเรียนมีรายได้จากการจัดขายอาหารกลางวัน เพื่อนำไปใช้จ่ายในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา หรือเป็นสวัสดิการนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ในระยะแรกเอาไว้ว่า มุ่งสร้างความเชื่อถือใจศรัทธาที่ดีต่อการบริโภคตามวัย เผยแพร่ทางด้านโภชนาศึกษา จัดอาหารให้มีคุณค่าและมุ่งให้นักเรียนได้รับประทานอาหารถูกโดยไม่หวังกำไร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525 : 3) สำหรับในพื้นที่ยากจนนั้น การจัดโครงการอาหารกลางวันได้มีจุดมุ่งหมายหลักในการที่จะให้นักเรียนรับประทานอาหารกลางวันโดยผู้ปกครองไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และเพื่อให้นักเรียนได้ใช้วัสดุที่จะต้องจัดอาหารกลางวันในกลุ่มวิชาพื้นฐานอาชีพ โดยนักเรียนไม่ต้องซื้อวัสดุเรียนเอง ทำให้เป็นที่เดือดร้อนของผู้ปกครอง อีกทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาการตกซ้ำซ้อนของนักเรียนได้ทางหนึ่งอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 4)

สำหรับจุดมุ่งหมายในระยะต่อมานั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 26) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวันไว้ดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2527 โดยเฉพาะมวลผลประสพการณ์กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเกี่ยวกับงานบ้าน งานเกษตร เป็นต้น

2. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษากับชุมชน และนำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

3. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายโดยทั่วถึงกัน

4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน

5. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

ฮารา เมย์ (1968 : 110) กล่าวว่า การจัดเลี้ยงอาหารในโรงเรียนทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ก็คือ เพื่อเลี้ยงอาหารเด็กที่โรงเรียนด้วยอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงสุด โดยใช้เงินและอาหารที่หามาได้ และอีกประการก็เพื่อให้การศึกษาแก่เด็ก และบิดามารดาของเด็กโดยตรงให้มีนิสัยในการรับประทานอาหารที่ดี ซึ่งก็สอดคล้องกับ แชนด์ส์โทรม (1959 : 697) ที่ได้กล่าวถึง จุดประสงค์ของโครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียน เอาไว้ว่า อาหารกลางวันจะต้องมุ่งให้นักเรียนมีโภชนาการที่ดีพอ และจัดเพื่อพัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนชอบอาหารต่าง ๆ ซึ่งไม่รวมถึงอาหารที่นักเรียนรับประทานที่บ้าน และที่สำคัญนั้น อาหารกลางวันในโรงเรียนควรจะสอดคล้องกับบทเรียน เพื่อให้สุขภาพและอนามัยที่ดีแก่นักเรียนอีกด้วย

หลักการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งของโครงการสุขภาพในโรงเรียน ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการควรมีหลักการ เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้งานการดำเนินต่อไปตามความมุ่งหมายของโครงการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 29) ได้กำหนดหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดอาหารกลางวันไว้ดังนี้ คือ

1. วางแผนร่างโครงการ ตั้งจุดประสงค์ไว้ให้แน่นอน เช่น โครงการระยะสั้น 1 ปี หรือโครงการระยะยาว 2-3 ปี เป็นต้น
2. มุ่งปรับปรุงภาวะโภชนาการของนักเรียน
3. มุ่งส่งเสริม และการเสี่ยสละของคณะครู และผู้เกี่ยวข้อง
4. ส่งเสริมทางด้านโภชนาการการศึกษา และสัมพันธ์กับโครงการศึกษาในกลุ่ม

ประสพการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตร

5. ผู้เกี่ยวข้องควรเป็นผู้มีเจตคติที่ดี คำนึงสูงต่อการดำเนินโครงการนี้อย่างแท้จริง
6. เป็นการสงเคราะห์เด็กยากจน ไม่มุ่งหวังกำไร มองประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับเด็กเป็นสำคัญ
7. การให้แหล่งชุมชนสิ่งแวดล้อม เข้ามาช่วยดำเนินโครงการ ย่อมช่วยให้การดำเนินการเกิดประโยชน์สูงสุด

สำรวจ ศิลาเกษ (2507 : 7) กล่าวว่า การจัดอาหารกลางวันตามความมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวันนั้น ควรที่จะต้องให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่สะอาด มีคุณภาพดี คุณค่าทางโภชนาการสูง และจะต้องมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่หวังกำไรจากนักเรียน ควรให้ซื้อในราคาทุนของอาหารที่ยังไม่ได้หุงต้ม ส่วนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โรงเรียนควรหาทุนจากทางด้านอื่นมาสมทบทุน และประการที่สำคัญจะต้องจัดให้มีคุณค่าทางการศึกษา โดยใช้การจัดอาหารกลางวัน เป็นสื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นปฏิบัติการของวิชาที่จัดสอนในห้องเรียน เช่น พลาณามัย คหกรรมศาสตร์ ซึ่งก็สอดคล้องกับ วิณะ วิระไวทยะ (2524 : 21) ซึ่งได้สรุปหลักสำคัญในการจัดโครงการอาหารกลางวันเอาไว้ว่า ต้องเป็นอาหารที่เหมาะสมเพียงพอกับความต้องการของเด็กในวัยนี้ โดยจัดปรุงอย่างง่าย ๆ เตรียมถูกหลักสุขาภิบาลอาหาร และก็ควรให้ถูกหลักโภชนศึกษาไปด้วยในโอกาสเดียวกัน โดยที่มีครูคอยแนะนำหรือมีการอภิปรายคุณค่าอาหารต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นอาหารกลางวันก่อนหรือหลังอาหาร เพื่อที่จะให้เด็ก ๆ รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ตั้งแต่วันนี้ นอกจากนี้แล้วยังได้เน้นว่าควรใช้เวลาในการรับประทานอาหารให้เพียงพอไม่รีบร้อน และห้องอาหารควรจัดให้มีบรรยากาศแจ่มใส

ยุวดี กาญจนษ์รัฐติ (2523 : 219) ได้กล่าวสรุปถึงหลักการและวัตถุประสงค์ในการบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. ไม่มุ่งหวังกำไรจากนักเรียน หากมีรายได้เพียงเล็กน้อย ก็เพื่อให้ทุนหมุนเวียนให้บริการคงอยู่ต่อไป
2. หาวิธีให้เด็กขยันได้รับประทานอาหารทุกคน เช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ

3. อาหารที่จัดให้นักเรียนในรูปบริการชนิดใดก็ตาม จะต้องเป็นอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ งดเว้นอาหารที่เอาเปรียบเด็กทุกชนิด เช่น อาหารปนของเล่น ลูกกวาด ฯลฯ

4. เป็นอาหารที่ปลอดภัยไม่เป็นโทษต่อร่างกาย คือ อาหาร ภาชนะ สถานที่ น้ำดื่ม สะอาด ปลอดภัย งดเว้นอาหารใส่สี หรือย้อมสีที่อาจเป็นอันตราย

5. บรรยากาศดี เช่น สถานที่รับประทานอาหารสะอาด ปราศจากกลิ่นคาว ๆ

6. มีโครงการโภชนาการศึกษ อันจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน และผู้ปกครอง

7. มีการปรับปรุงวิธีการสอนเรื่องอาหาร การรับประทานอาหารในห้องเรียน และใช้บริการอาหารเป็นแหล่งปฏิบัติงานจริงในหลาย ๆ ด้าน เช่น การตัดประกอบอาหารหรือ การสังเกตพฤติกรรมรับประทานอาหาร การฝึกระเบียบ และมารยาทต่าง ๆ

8. มีการจัดการเพาะปลูก ทำสวนครัว หรือเลี้ยงสัตว์

9. บันทึกการชั่งน้ำหนักส่วนสูงเด็กนักเรียน อย่างน้อยที่สุดทุกภาคเรียน เพื่อเก็บข้อมูลการเจริญเติบโต

ประเภทของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525 : 39) ได้กล่าวว่า การจัดบริการอาหารกลางวันมีหลายวิธี และเท่าที่ปฏิบัติกันอยู่แบ่งได้ดังนี้ คือ

1. นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน โดยโรงเรียนจัดสถานที่ให้ เช่น ที่นั่งรับประทานอาหาร จัดถังขยะ วิธีนี้ได้ประโยชน์ก็คือเมื่อโรงเรียนให้ความรู้ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรับประทาน สุขาภิบาล มารยาทในการรับประทานอาหาร

2. โรงเรียนจัดกิจกรรมอาหารกลางวันเอง วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะดำเนินการให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน เพราะโรงเรียนสามารถจัดบริการและควบคุมดูแลกระบวนการจัดได้ครบทุกขั้นตอน

3. วิธีประสม คือ มีทั้งให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานที่โรงเรียน และโรงเรียนจัดทำอาหารขายเป็นส่วนรวมด้วย วิธีนี้เหมาะสมกับโรงเรียนที่งบประมาณที่จะดำเนินการเองทั้งหมด

4. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยใช้ครัวกลาง วิธีนี้เป็นการจัดเลี้ยงนักเรียนหลาย ๆ โรงเรียนที่อยู่ใกล้กัน และสามารถขนส่งจากครัวกลางซึ่งประกอบครั้งละมาก ๆ ได้ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย วิธีนี้สถาบันค้นคว้า และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เคยทดลองจัดใน พ.ศ.2518

สายหยุด ชมานนท์ และคณะ (2507 : 66-74) กล่าวว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนสามารถเลือกทำให้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียนได้หลายวิธี ดังนี้

1. แบบครัวกลาง (CENTRAL KITCHEN) เป็นศูนย์สำหรับเตรียมอาหารกลางวันที่ได้สัดส่วน ซึ่งมีกำลังคน และสารอาหารต่าง ๆ ที่พอเหมาะกับความต้องการของเด็กแต่ละวัน มีโภชนาการเป็นผู้กำหนดรายการอาหาร ควบคุมการประกอบอาหาร และแจกอาหารไปยังโรงเรียนต่าง ๆ เนื่องจากศูนย์เป็นสถานที่เตรียมอาหารเป็นจำนวนมาก เพื่อส่งไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ที่รับซื้อ จึงจำเป็นที่จะต้องมีอุปกรณ์ทุกอย่างให้ครบ พร้อมทั้งรถยนต์และคนขับในการบริการต่าง ๆ และศูนย์ควรตั้งอยู่ในแหล่งที่สามารถซื้ออาหารสดจำนวนมาก ๆ ได้จากผู้ผลิตโดยตรง เพื่อให้ราคาต้นทุนถูกลง และเป็นการสนับสนุนผู้ผลิตทางด้านเกษตรกรรมด้วย อีกประการหนึ่งโรงเรียนที่จะรับซื้ออาหารต้องมีจำนวนหลายโรงเรียนจึงจะคุ้มกับการลงทุนในการจัดตั้งศูนย์ และโรงเรียนเหล่านั้นควรตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกับศูนย์ เพื่อความสะดวกในการขนส่งอาหารไปส่งยังโรงเรียนต่าง ๆ ให้ทันเวลา

การจัดตั้งศูนย์นี้ รัฐบาลอาจเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด หรือเป็นบางส่วน หรืออาจดำเนินการโดยเอกชน หรือองค์การอิสระก็ได้ การจัดครัวกลางแบบนี้มีประโยชน์แก่ทางโรงเรียน เพราะเป็นการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มีในโรงเรียนได้ เช่น ปัญหาขาดเจ้าหน้าที่ดำเนินงานขาดอุปกรณ์และสถานที่ในการจัดทำอาหาร เป็นต้น

2. โรงเรียนทำเองทั้งหมด บริการนี้มีหลายวิธี เช่น

2.1 จ้างแม่ครัว 1 คน และมีคนงานช่วย

2.2 ครู 1 คน รับผิดชอบดูแลคนงาน

2.3 จัดนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป ผลิตเวรกันมาทำอาหาร โดยครูประจำชั้นเป็นผู้ควบคุมดูแล เพราะปกตินักเรียนจะมีชั่วโมงการครัวอยู่แล้ว อย่างน้อยสัปดาห์ละ

1. ครั้ง จึงไม่ทำให้เสียการเรียน และยังเป็นการช่วยฝึกเด็กให้มีความชำนาญในการจัดทำอาหารกลางวัน การจัดระเบียบต่าง ๆ ในห้องครัว ห้องอาหาร ที่สำคัญคือ นักเรียนแต่ละชั้นต้องทำอาหารแข่งขันกันในด้านคุณภาพ ความสะอาด รสอาหาร ซึ่งเป็นการได้ผลดีกว่าจะให้บุคคลใดทำโดยเฉพาะ การหมุนเวียนกันแต่ละชั้น เป็นการเปรียบเทียบผลได้ดี และในขณะที่เด็กก็สอนให้เด็กรู้จักคุณค่าของอาหารแต่ละอย่างด้วย เท่ากับเป็นการให้โภชนาการ และเด็กจะเข้าใจได้ดีว่าการสอนในชั้นโดยไม่ได้มีการฝึกปฏิบัติด้วย

นอกจากนี้ ถ้าโรงเรียนมีบริเวณกว้าง นักเรียนมีการเรียนวิชาเกษตรและมีภาคปฏิบัติ ผลผลิตที่ได้จากการเกษตร นักเรียนอาจนำมาขายให้แก่ห้องครัวของโรงเรียน ในราคาที่ถูก หรือราคาเท่ากับท้องตลาดก็ได้

3. โรงเรียนทำเองเป็นบางส่วน แบบนี้โรงเรียนอาจทำอาหารกลางวันแบบอย่างเดี่ยวง่าย ๆ หรือทำเฉพาะกับข้าวจานเดียว หรือจัดจากอาหารที่ได้รับบริจาค เช่น นมผงจากยูนิเซฟ แบบนี้จะช่วยให้เด็กยากจนซื้ออาหารในราคาที่ถูก หรืออาจใช้วิธีการทำในรูปเสริมอาหารกลางวัน หรือเป็นอาหารว่างในตอนบ่ายก็ได้ เป็นการช่วยทำให้ภาวะโภชนาการของนักเรียนดีขึ้น ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็กได้ถึงแม้จะไม่ได้ผลดีเท่าแบบที่ 1 และแบบที่ 2 ก็ตาม

4. ให้พ่อค้าแม่ค้าเข้ามาขาย แบบนี้โรงเรียนอาจอนุญาตให้คนใดคนหนึ่งผูกขาดการขายอาหารในโรงเรียน หรือให้แม่ค้าหลายรายเข้ามาขาย โดยอยู่ในความควบคุมดูแลของโรงเรียนในด้านราคา และคุณภาพ ตลอดจนความสะอาดของอาหาร แต่การบริการอาหารกลางวันแบบนี้ นักเรียนต้องซื้อด้วยราคาที่แพง เพราะแม่ค้าย่อมต้องบวกกำไร และโรงเรียนเองก็ไม่สามารถควบคุมคุณภาพและความสะอาดของอาหารได้อย่างเต็มที่ เป็นเหตุให้นักเรียนต้องบริโภคอาหารแพงที่มีคุณภาพต่ำกว่าที่ควรจะได้รับ อันจะมีผลกระทบต่อสุขภาพและการเจริญเติบโตของเด็ก แต่การบริการแบบนี้สะดวก เพราะไม่ต้องรับผิดชอบเตรียมอาหาร และเหมาะสำหรับโรงเรียนที่ขาดเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์ และสถานที่ทำอาหาร

5. การทำอาหารเลี้ยงนักเรียนเป็นครั้งคราว แบบนี้เหมาะสำหรับโรงเรียนที่อยู่ในชนบทจริง ๆ ทางโรงเรียนไม่พร้อมที่จะจัดอาหารเลี้ยงนักเรียนทุกวันได้ ครั้งแรกอาจจัดเดือนละครั้ง ต่อไปอาจเพิ่มเป็นสัปดาห์ละครั้งก็ได้ โดยเหตุที่ท้องถื่นแต่ละท้องถื่นย่อมมีวิถีชีวิตแตกต่างกัน

การจัดอาหารเลี้ยงนักเรียนย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามปัญหาที่นั้น ๆ ฉะนั้นการบริการแบบนี้จึงมีหลายวิธี เช่น

5.1 นักเรียนนำอาหารกลางวันมาจากบ้าน แล้วทางโรงเรียนทำอาหารเสริมให้อีก 1 อย่าง

5.2 นักเรียนนำเจตาะข้าวมาจากบ้าน แล้วทางโรงเรียนเก็บเงินนักเรียนคนละประมาณ 50 สตางค์ หรือ 1.00 บาท ต่อหนึ่งวัน เพื่อนำไปเป็นทุนจัดทำกับข้าวเลี้ยงนักเรียน

5.3 ให้นักเรียนแต่ละคนนำอาหารดิบมาจากบ้าน แล้วครูและนักเรียนช่วยกันนำมาทำเป็นอาหารกลางวันในโรงเรียน

การดำเนินการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

ทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 81-82) ได้กล่าวถึง หลักในการปฏิบัติก่อนที่จะมีการดำเนินงานอาหารกลางวัน คือ ต้องสำรวจสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. สำรวจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน
2. สำรวจสภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น สำรวจตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียน
3. การคมนาคม เพื่อสะดวกในการติดต่อ และสะดวกในการขนส่ง
4. ดูภายในโรงเรียนว่า ลักษณะของโรงเรียนควรจะปลูกผัก ต้นไม้ หรือมีวิชาเกี่ยวกับการเกษตรหรือไม่
5. สำรวจสภาพโรงครัว โรงอาหารว่าอยู่ในสภาพใด เพื่อจะได้ตกแต่งเพิ่มเติม นอกจากนี้ก็สำรวจเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในการประกอบอาหารมีครบเพียงไร
6. สำรวจภาวะเศรษฐกิจของท้องถิ่น เพื่อจะได้รู้ว่าควรจะจัดให้เหมาะสมงบประมาณขนาดไหน เช่น จะจัดในงบประมาณคนละ 1 บาท หรือ 50 สตางค์
7. สำรวจสภาพของตลาดท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อจะได้รู้ว่า มีอาหารสคออะไรบ้างจะได้เลือกอาหารได้ถูกต้องตามฤดูกาล และราคาถูก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527 : 15-18) ได้กำหนดไว้ว่า โรงเรียนที่จะจัดโครงการอาหารกลางวันนั้นควรจะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาและสำรวจข้อมูล

เป็นขั้นตอนเบื้องต้นของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งโรงเรียนต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อมเพื่อช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลที่โรงเรียนต้องศึกษาสำรวจได้แก่ บุคลากร, งบประมาณในการดำเนินงานโครงการ, วัสดุอุปกรณ์, สถานที่, นักเรียนและแหล่งผลิตและสถานที่ที่จะซื้อวัตถุดิบ

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน

เมื่อโรงเรียนดำเนินการศึกษาและสำรวจข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การจัดทำอาหารกลางวันได้ผลตามความมุ่งหมาย โรงเรียนควรตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันเพื่อปฏิบัติตามนโยบาย จุดมุ่งหมาย ควบคุม ดูแล ให้ข้อแนะนำและสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพ

3. ประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ

เมื่อโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวันแล้ว ประธานควรนัดประชุมกรรมการ เพื่อพิจารณาวางแผนในการจัดการ โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ๆ ซึ่งควรจะให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาและรับทราบดังนี้

3.1 ชี้แจงนโยบายและจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน

3.2 เสนอรูปแบบและวิธีดำเนินการที่โรงเรียนสามารถจัดได้โดยการจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอนย่อย บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.3 ชี้แจงการควบคุมเกี่ยวกับการเงิน

3.4 กำหนดแนวทางในการประเมินผล

3.5 เรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นปัญหาเฉพาะแต่ละท้องถิ่น

4. ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง

เป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็นความสำคัญของการจัดโครงการอาหารกลางวัน จุดมุ่งหมาย และขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนทางด้านทุน วัสดุการครัว วัสดุการเกษตร วัตถุดิบ และแรงงานในการประกอบอาหารกลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

5. การดำเนินงานตามโครงการ

การดำเนินงานตามโครงการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องคำนึงถึงขั้นตอนของกิจกรรมตามลำดับ คือ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บและล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น และแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (แขนงงานบ้านและงานเกษตร) ป.3 - ป.6 เพื่อการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันดังกล่าว

6. การประเมินผล

ควรมีการประเมินผลการทำงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข โครงการให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

สุชาติ โสมประยูร (2509 : 94) กล่าวว่า คณะกรรมการจัดอาหารกลางวันของโรงเรียนควรมีวิธีดำเนินงาน ดังนี้

1. ตั้งความมุ่งหมายที่แน่นอนในการจัดอาหารกลางวัน คือ

- 1.1 เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
- 1.2 จัดหาอาหารให้ถูกหลักโภชนาการ เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับนักเรียนอย่างแท้จริง
- 1.3 เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพ เหมาะสมแก่ความต้องการของร่างกาย

2. ดูแลและควบคุมกิจการต่าง ๆ โดยใกล้ชิด การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมักพบปัญหามากมาย เพื่อเป็นการไม่ประมาทคณะกรรมการควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้รอบคอบ

- 2.1 การเงิน ต้องควบคุมให้ละเอียดและรอบคอบที่สุด จัดทำบัญชีรายวัน เงินสดบัญชีรับจ่ายและบัญชีพัสดุให้ถูกต้อง
- 2.2 การประกอบอาหาร ต้องจัดให้มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมตลอดเวลานำมาใช้วิธีสงวนคุณค่าของอาหารให้มากที่สุด
- 2.3 บริการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริโภคและผู้ทั่วไป

2.4 อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ของโรงครัวโรงอาหารจำเป็นต้องระวังรักษาให้อยู่ในสภาพดี และมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

2.5 คนครัว คนงาน ที่เกี่ยวข้องกับการทำอาหารต้องมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อใด ๆ และควรจัดให้ได้รับการตรวจสุขภาพเป็นระยะ ๆ และจัดให้มีการอบรม เพื่อเสริมประสบการณ์ในโอกาสอันควร ซึ่งควรมีทุกปี

3. การประเมินผลงาน เพื่อให้ทราบข้อดีและข้อบกพร่องของการจัดและการดำเนินงาน ควรมีการติดตามผลและทำการประเมินผลการทำงานเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะช่วยให้ปรับปรุงกิจการให้ถูกต้องและมีความก้าวหน้าพอควร

ทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 83) ได้สรุปถึงการดำเนินงานโครงการจัดอาหารกลางวัน ในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. เขียนจดหมายหรือ แบบสอบถาม ถามไปยังผู้ปกครองของนักเรียน การทำแบบสอบถามนี้ก็เพื่อจะทราบถึงว่าผู้ปกครองจะให้ความร่วมมือหรือไม่ ในราคาอาหารกลางวันของเด็ก ๆ ที่เรากำหนดไว้ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก็เตรียมขั้นต่อไป

2. จัดหาอุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบอาหาร เช่น จัดซื้อถาดหลุม ช้อนส้อม และอุปกรณ์อื่น ๆ ถ้ายังไม่มีก็ควรที่จะซื้อให้พร้อม โดยเฉพาะในการปรุงอาหาร

3. สถานที่ จัดสถานที่สำหรับนักเรียนให้เพียงพอ และให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ถ้าไม่มีก็จัดสร้างขึ้นใหม่ โดยเฉพาะห้องรับประทานอาหารควรมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก แสงสว่างควรมีเพียงพอ เสียงควรลดให้น้อยลง การทำความสะอาด การรักษานามัยเป็นเรื่องใหญ่ พื้นห้อง ผนัง และโต๊ะ ควรจะเป็นแบบที่ทำความสะอาดง่าย สีของห้องอาหารควรเป็นสีอ่อน

4. จัดหาคนงานที่จะมาช่วยทำงาน อาจจ้างมาหรือจัดนักเรียนผลัด เปลี่ยน เหวกกัน เข้าช่วย เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริง นักเรียนจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย

5. การกำหนดรายการอาหารต้องพยายามกำหนดรายการอาหารให้ง่าย ๆ และใช้อาหารที่มีในท้องถิ่น อาหารจะต้องมีคุณค่าทางอาหารเพียงพอ รสดี และต้องให้เหมาะสมกับผู้รับประทาน การจัดซื้ออาจทำได้หลายวิธี อาจทำโดยซื้อจากตลาดโดยตรง หรือโดยประมูล การกำหนดรายการอาหารจะต้องให้เหมาะสมกับเวลา และแรงงาน ควรกำหนดรายการอาหาร

ไว้ล่วงหน้า อย่างน้อย 2 สัปดาห์

6. การควบคุมการเตรียมการปรุงอาหาร ควรทำให้ถูกหลัก เป็นต้นว่า ผักสดไม่ควรหั่นทิ้งไว้นาน และล้างเสียก่อนหั่น อาหารเหลือใช้ควรจะเก็บไว้ให้ดี

7. เมื่อจัดทำเป็นไปตามวัตถุประสงค์แล้ว ก่อนที่จะเสิร์ฟนักเรียน สิ่งที่ไม่ควรลืมทำ คือ ควรมีการสำรวจสุขภาพนักเรียนไว้ก่อน ซึ่งการสำรวจนั้น อาจทำได้โดยใช้การชั่งน้ำหนัก หรือวัดส่วนสูง เป็นต้น

บุญเลิศ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2526 : 33-34) ได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันไว้เป็นด้าน ๆ ดังนี้ คือ

1. บุคลากร บุคคลที่จะดำเนินงานอาหารกลางวัน อาจประกอบด้วยคณะครู นักเรียน ภารโรง หรือผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งมีความรู้ทางโภชนาการ และมีความสนใจต่อการดำเนินงานนี้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้มีหน้าที่ในการประกอบอาหารควรได้รับการรับรองจากแพทย์แล้วว่าปราศจากโรคติดต่อต่าง ๆ เช่น วัณโรค โรคผิวหนัง เป็นต้น

2. งบประมาณและการเงิน โครงการอาหารกลางวันอาจได้รับเงินช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ กัน เช่น จากมูลนิธิต่าง ๆ เงินท้องถิ่น เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ฯลฯ เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และการเงินส่วนหนึ่งจะนำมาเป็นเงินหมุนเวียนจะได้มีการดำเนินการจัดต่อไป

3. เด็ก ถ้าในโรงเรียนมีการสอนกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพก็อาจให้นักเรียนเป็นผู้ประกอบอาหาร ภายใต้คำแนะนำของครู เพื่อให้การประกอบอาหารถูกหลักเกณฑ์ และมีคนงานเป็นผู้ช่วยเหลือ

4. สถานที่ อาคารสถานที่ที่จะใช้ปรุงอาหารและรับประทานอาหาร ได้แก่ โรงอาหารและโรงครัว ควรจัดให้เพียงพอ เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน การก่อสร้างควรคำนึงถึงความสะอาด ความสวยงามและบรรยากาศโปร่งเย็นสบาย ตลอดจนมีความสะดวกในการทำความสะอาด ถ้าไม่มีครัวชั่วคราว ได้ถุนโรงเรียน

5. อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องใช้ในโรงอาหารและโรงครัว การจัดซื้อนั้นควรคำนึงถึง ราคาถูก ใช้ได้ทนทาน ทำให้ประหยัดในระยะยาว ขนาดเหมาะสม

กับผู้ใช้ ทั้งยังทำความสะดวกง่าย แต่ก็ควรคำนึงถึงจำนวนนักเรียนด้วย เมื่อการเงินอำนวยก็ควรใช้เครื่องทำความสะดวกต่าง ๆ เช่น เครื่องบดน้ำพริก เครื่องบดเนื้อ เป็นต้น เพื่อประหยัดเวลา และกำลังงาน

6. ระยะทาง โรงเรียนบางแห่งมีปัญหาเกี่ยวกับระยะทาง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการจัดอาหารกลางวัน เนื่องจากระยะทางห่างไกลจากตลาด ดังนั้นโรงเรียนอาจจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เช่น จัดซื้ออาหารในท้องถิ่นนั้น ๆ โรงเรียนผลิตอาหารบางอย่างขึ้นมาเอง หรือแบ่งหน้าที่ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เป็นต้น

7. อื่น ๆ ได้แก่ การประกอบอาหาร ควรถือหลักการประหยัดทั้งแรงงาน การเงิน และเวลา ตลอดทั้งผู้จัดควรคำนึงถึงคุณค่าของอาหารให้มากที่สุด นอกจากนั้นการประกอบอาหารสถานที่ปรุง และจำหน่ายอาหาร ควรสะอาด ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลอาหารและสิ่งแวดล้อม เป็นสำคัญ

การเงินในการจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในโรงเรียน

โครงการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนได้รับเงินช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ กัน เช่น กองทุนแห่งชาติ เงินทุนของท้องถิ่น เงินจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองนักเรียน เงินที่ผู้มีใจกุศลบริจาคให้ และโดยปกติบิดามารดาหรือผู้ปกครองนักเรียนมักช่วยจ่ายเพียงเงินค่าอาหาร ส่วนค่าเชื้อเพลิง อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ค่าจ้างคนงาน การบริหารงานและอื่น ๆ จะต้องมีทุนอีกต่างหาก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 64-65) ได้แยกงบประมาณที่จะนำมาใช้จ่ายในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. เงินงบประมาณ
2. เงินบริจาค หมายถึง เงินซึ่งส่วนราชการรับไว้เป็นกรณีพิเศษ นอกเหนือจากงบประมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จ่ายในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน
3. เงินรายได้ หมายถึง เงินรายได้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน หรือกิจกรรมอื่นที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาทุนสมทบโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ รายได้จากกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 3.1 เงินรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายอาหารแก่นักเรียน
- 3.2 เงินรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายผลผลิตทาง เกษตร เพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียน
- 3.3 ดอกผลอันเกิดจากทรัพย์สินที่ได้มาจากเงินโครงการอาหารกลางวัน
- 3.4 รายได้อื่น ๆ ที่ได้รับในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

ทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 82) ได้กล่าวว่า โรงเรียนสามารถได้รับงบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนจากแหล่งต่าง ๆ คือ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินอุดหนุนจากองค์การต่าง ๆ เงินอุดหนุนจากผู้บริจาค และเงินจากผู้ปกครองนักเรียน เช่นเดียวกันกับที่ อุทัย พิศาลบุตร (2508 : 109) ก็ได้สรุปว่า การเงินในการจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในโรงเรียนอาจหาได้จาก เงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินอุดหนุนจากท้องถิ่นหรือเทศบาล เงินจากพ่อแม่ผู้ปกครอง เงินที่ผู้ศรัทธาบริจาคให้ และทุนความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การกองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ โครงการอาหารแห่งโลก

นอกจากนี้ ในการดำเนินงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ดำเนินการ จะต้องวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับบัญชีไว้เพื่อการลงรายรับรายจ่ายประจำวัน โดยทำแบบสมุดรายวัน เมื่อสิ้นงวดการบัญชี ผู้รับผิดชอบอาหารกลางวันก็รับผิดชอบโดยตรง การทำบัญชีอาศัยหลักการเก็บบันทึกการค่าอาหาร เงินค่าอาหาร ที่ได้รับจากผู้ปกครอง เก็บบันทึกการจัดซื้อ (ทวี ฤกษ์สำราญ 2520 : 83)

ประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน

การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญหากในการพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียน ซึ่งจะเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต ฉะนั้นการจัดโครงการอาหารให้ถูกวิธีจึงมีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 26-27) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของโครงการอาหารกลางวันเอาไว้ ดังนี้

1. นักเรียนได้เรียนรู้หลักปฏิบัติเกี่ยวกับโภชนาการ การเกษตร ฯลฯ จากการปฏิบัติจริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง ตลอดจนประชาชนทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจถึงหลักโภชนาการ วิธีปฏิบัติ และมีทัศนียที่ดีในการรับ ระทานอาหาร สามารถนำไปใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของคน
3. นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้น มีความสามารถในการเรียน อันจะทำให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของชาติในอนาคต
4. นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันอย่างทั่วถึง โดยบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หรือเสียในราคาประหยัด
5. นักเรียนมีพัฒนาการดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อันจะส่งผล ให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

มูลนิธิช่วยนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชินูปถัมภ์ (2526 : 6) กล่าวถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ดังนี้ คือ

1. จะเป็นการช่วยนักเรียนในด้านการประหยัด เพราะโรงเรียนทำโดยไม่หวังกำไร
2. เป็นการช่วยให้นักเรียนได้อาหารที่ถูกต้องส่วน และพอเพียงอย่างน้อย 1 มื้อ นอกจากจะเห็นประโยชน์ในระยะสั้น คือ นักเรียนได้รับประทานอิ่ม ทำให้นักเรียนเรียนหนังสือได้โดยไม่กระวนกระวายแล้ว ยังมีผลในระยะยาว คือ สุขภาพของนักเรียนย่อมจะดีขึ้น เนื่องจากการได้รับอาหารดี และเมื่อนักเรียนมีสุขภาพดีขึ้น ก็จะมีความสามารถในการเรียนดีขึ้นด้วย
3. นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาโภชนาการจากของจริง และด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง นักเรียนจะได้มีโอกาสฝึกหัดตระเตรียมอาหารสำหรับคนจำนวนมากด้วย อาจทำให้นักเรียนฝึกหัด ตั้งแต่การกำหนดรายการอาหาร การจ่ายอาหาร การประกอบ การเสิร์ฟ การล้างถ้วยชามอย่างถูกวิธี การทำบัญชีรับ-จ่าย ทั้งนี้โดยครู เป็นผู้แนะนำให้กระทำอย่างถูกหลัก

4. การจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน จะเป็นโอกาสอันดีที่จะดำเนินการสอนวิชาอนามัย ให้ได้ผลในทางปฏิบัติ เช่น การรักษาความสะอาด การล้างภาชนะ การกำจัดเศษอาหารและ สิ่งปฏิกูล ทั้งยังเป็นโอกาสฝึกหัดให้นักเรียนมีสุขนิสัย เช่น ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร

5. เป็นการส่งเสริมให้รักการเกษตร โรงเรียนที่จัดเลี้ยงอาหารกลางวันแก่นักเรียน ถ้าจัดให้นักเรียนได้ฝึกหัดทำสวนครัว หรือเลี้ยงสัตว์ด้วย กิจกรรมทั้งสองอย่างนี้จะประสานกันได้ อย่างยิ่ง กล่าวคือ ประโยชน์ที่จะได้รับจากพืชผล หรือสัตว์ที่เลี้ยงกันนำมาใช้ในการประกอบอาหาร กลางวันได้ ทำให้ทุนรายจ่ายค่าอาหาร ขณะเดียวกันประโยชน์ข้อนี้ก็จูงใจเด็กให้เห็นคุณค่า ของการทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ซึ่งหากนไปปฏิบัติที่บ้าน จะทำให้เกิดผลดีในด้านเพิ่มพูนผลิตผล ทางอาหาร พืชพันธุ์ที่จะใช้ปลูก ครูควรเลือกชนิดที่เหมาะสมแก่ดินฟ้าอากาศ ปลูกขึ้นและบำรุง รักษาง่าย

6. ในด้านสังคม การจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในโรงเรียน เป็นโอกาสที่จะได้ฝึกฝน นักเรียนให้รู้จักมารยาทในการนั่งโต๊ะ รู้จักสำรวมกิริยาใน เวลารับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น รู้จักสังสรรค์ และทำตัวให้เข้ากับผู้อื่น ในโรงเรียนที่มีนักเรียน เล็ก ครูควรรับประทานอาหาร ร่วมกับนักเรียน และทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งในด้านมารยาทและการยอมรับอาหาร เพื่อช่วยให้ เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาอย่างจริงจัง ทั้งนี้ครูควรแสดงความ เป็นกันเองกับ เด็ก เพื่อเด็ก จะได้รู้สึกผ่อนคลายอารมณ์ และสบายใจเหมือนอยู่กับบิดามารดาที่บ้าน

7. ในด้านประชาธิปไตย การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน เป็นโอกาสที่จะฝึกหัด ให้เด็กคุ้นเคยต่อหลักประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี เช่น การเข้าแถวรับอาหารตามลำดับก่อนหลัง และการร่วมมือประสานงานของนักเรียน

วิณะ วีระไวทยะ (2524 : 22) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมโดยการจัดอาหาร กลางวันที่ถูกต้องจะทำให้เกิดประโยชน์ดังนี้ คือ

1. เด็กได้รับประทานอาหารกลางวันที่ถูกคอง และเพียงพอกับความต้องการของ ร่างกาย ทำให้เจริญเติบโต และมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ อันจะมีผลดีถึงการเล่าเรียนของเด็ก ด้วย

2. เด็กได้รับความรู้ทางด้านโภชนาการเพิ่มขึ้น และช่วยปลูกฝังให้มีนิสัยการรับประทานอาหารที่ถูกต้อง

3. ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ และสังคมของเด็ก

4. การที่เด็กมีสุขภาพสมบูรณ์ และมีผลต่อความสุขในครอบครัว ซึ่งจะมีผลถึงความสุขและความเจริญของชุมชนนั้น ๆ ด้วย

ชวลิต รัตนกุล (2513 : 1) กล่าวว่า การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนมิใช่เพื่อประโยชน์เพียงด้านเดียว หากมีประโยชน์หลายประการดังนี้

1. จัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ รสดี เป็นที่พอใจแก่ครูและนักเรียน
2. ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม
3. เป็นการเผยแพร่ความรู้วิชาการอาหารและโภชนาการ รวมทั้งวิชาอื่น ๆ ไปยังบ้านของนักเรียน
4. ปรับปรุงและสร้างเสริมนิสัยในการรับประทานอาหารที่ดีให้กับเด็ก

การวัดและประเมินผลโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

สายหยุด ชมานนท์ และคณะ (2521 : 74) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานจะได้ผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ คณะกรรมการจะต้องมีการประเมินผลงาน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. สังเกตความสนใจ และความร่วมมือของนักเรียนที่มีต่อการจัดบริการอาหารกลางวัน
2. จัดผู้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน โดยให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็นใส่คู่มือ
3. คณะกรรมการจะได้จัดประชุม หรืออภิปรายถึงผลงานที่ได้ทำไปอยู่เสมอ เช่น เดือนละครั้ง หรือเทอมละครั้ง เป็นต้น

ทวี ฤกษ์สำราญ (2520 : 84) ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินผล การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ตรวจสอบสุขภาพของนักเรียนเพื่อเปรียบเทียบว่าหลังจากการให้อาหารกลางวันแก่นักเรียนแล้ว นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้นจากเดิมเพียงใด น้ำหนัก และส่วนสูงเพิ่มขึ้นอย่างไร โดยเราจะประเมินเป็นระยะ เช่น สามเดือนต่อหนึ่งครั้ง
2. พิจารณาจากการรับประทานอาหารของนักเรียนแต่ละวันว่า อาหารเหลือในถาดมากน้อยเพียงใด ถ้าบริการอาหารที่พอเหมาะ แต่เหลือมาก แสดงว่านักเรียนอาจจะไม่ชอบอาหารที่จัดขึ้น
3. พิจารณาจากความกระตือรือร้นของนักเรียนขณะรับประทานอาหาร
4. การประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม อาจจะจัดทำแบบสอบถามเมื่อ 1 เดือนผ่านไป หรือ 2 เดือนผ่านไป เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 18) ได้เน้นว่า การประเมินผลโครงการอาหารกลางวัน ควรประเมินผลในแง่ที่ว่าโรงเรียนสามารถบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อโครงการอาหารกลางวันหรือไม่ และมีปัญหาอย่างไร ขณะเดียวกัน ก็จะต้องมีการประเมินผลในด้านของพัฒนาการของนักเรียน , สุขนิสัยในการรับประทานอาหารของนักเรียนและความร่วมมือของชุมชนอีกด้วย

ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

แม้ว่าประเทศไทยจะได้มีการจัดโครงการอาหารกลางวันมาเป็นเวลานาน แต่การดำเนินการก็ยังไม่สามารถครอบคลุมโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมดได้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526 : 10-11) ได้กล่าวถึงสาเหตุว่าเป็นดังนี้

1. รัฐบาลไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันได้อย่างเพียงพอ
2. ผู้บริการการศึกษาไม่สนใจและไม่สนับสนุนโครงการอาหารกลางวันเท่าที่ควร
3. ครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจนโยบายการดำเนินงานโครงการ
4. นักเรียนยากจน ไม่มีเงินซื้ออาหารที่โรงเรียนผลิต ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ปกครองยากจนและขาดความรู้เรื่องอาหารกลางวัน

5. โครงการอาหารกลางวัน ไม่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน

6. ขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน

สุพงษ์ ภูมิพันธ์ และ ทวีร์สมิ์ ธนาคม (2521 : 48) ได้กล่าวถึงอุปสรรคของโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยจำแนกออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
2. กรรมการผู้ร่วมงาน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ไม่เต็มใจทำงาน และให้ความช่วยเหลือน้อย
3. อุปสรรคใหญ่สุดอยู่ที่ผู้ใช้บริการ หรือนักเรียน

ยุวดี กาญจนัษฐิติ (2523 : 218) ได้สรุปปัญหาใหญ่ ๆ ที่เป็นเหตุของการที่โรงเรียนไม่สามารถจัดบริการอาหารหรือจัดแล้วแต่ต้องล้มเลิกไปดังนี้ คือ

1. เด็กยากจนจำนวนมากไม่มีเงินซื้ออาหารที่โรงเรียนจัดขายให้
2. ครูมีจำนวนน้อย แต่ละคนมีชั่วโมงสอนเต็มวัน ไม่มีเวลาจัดประกอบอาหารขาย
3. ไม่มีโรงครัว โรงอาหาร ไม่มีที่เก็บข้าวของภาชนะ
4. ไม่มีเงินทุน
5. ครูในโรงเรียนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
6. บางโรงเรียนไม่สามารถจัดซื้อสิ่งของที่ต้องการได้ตามความจำเป็น เพราะต้องจ่ายเงินตามระเบียบ บางครั้งเครื่องใช้บางอย่างมีอยู่แล้ว แต่ก็ถูกจัดหามาให้อีกแทนที่จะไปลงทุนด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นกว่า โรงเรียนเกิดความเบื่อหน่ายต่อการไม่เป็นอิสระ ในการดำเนินการ
7. ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ เช่น ไม่จ่ายค่าอาหารตามกำหนด ขอความร่วมมือไม่ค่อยได้

สำหรับการหาวิธีการแก้ไขนั้น จะต้องย้อนกลับไปเรียนรู้เรื่องของโครงการอาหารกลางวันก่อน เช่น ความมุ่งหมายของการจัด และชนิดของการบริการ เพื่อให้เห็นเป็นภาพเดียวจึงจะเห็นแนวทางของการแก้ปัญหาที่พบดังกล่าวได้

วิทยาลัยครูเชียงราย (2525 : 8-9) ได้จัดการสัมมนาปัญหาโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2525 โดยมีครูประจำการในโรงเรียน

ที่จัดอาหารกลางวัน จำนวน 32 คน เป็นผู้เข้าร่วมการสัมมนาครั้งนี้ และในการสัมมนาครั้งนี้ ได้สรุปถึงปัญหาของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งจำแนกดังนี้ คือ

1. ด้านบุคลากร ครูขาดประสบการณ์ และความกระตือรือร้น มีชั่วโมงการสอนมาก ประกอบกับจำนวนครูไม่พอสอน ผู้ที่ได้รับการอบรมด้านโภชนาการไปแล้ว เป็นผู้ที่รู้งานดี และมีความสนใจในเรื่องนี้มาก แต่ก็ได้ย้ายไปอยู่ในโรงเรียนอื่น ๆ ทำให้งานต้องชะงักงัน
2. สถานที่ดำเนินงาน โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ยังขาดสถานที่ในการดำเนินงาน ได้แก่ ขาดครัว ขาดโรงอาหาร ไม่มีน้ำใช้ ดินไม่อำนวยต่อการทำการเกษตรเนื่องจากดินเค็ม ทำให้ไม่สามารถปลูกพืช ผักสวนครัว เพื่อสนับสนุนการจัดโครงการอาหารกลางวันได้
3. วัสดุอุปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ และงบประมาณที่ได้สร้างโรงอาหาร แต่ไม่ได้งบประมาณมาจัดสร้างโต๊ะ และม้านั่ง เครื่องใช้ในการหุงต้ม และเครื่องใช้ในการบริหาร ทำให้ไม่เพียงพอกับความต้องการ
4. การเงิน การเงินใช้ไม่คล่องตัว ต้องทำบัญชีหลายเล่ม และต้องทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ บางครั้งผู้จ่ายก็มีงานมากทั้งงานสอนหนังสือ งานจ่ายอาหารงานคุมและทำอาหาร ฯลฯ บางครั้งเงินทุนหมุนเวียนหมดลง เนื่องจากประสบกับการขาดทุน ทำอาหารแพงก็ไม่มีใครซื้อ เพราะผู้ปกครองส่วนใหญ่ยากจน
5. อาหาร อาหารที่จัดซื้อมีราคาแพง นอกจากนั้นอาหารที่จัดทำขึ้นไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ ผัดจัด หรือไม่มีใครจะระมัดระวังด้านการสุขาภิบาลอาหาร และสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อุดมศิลป์ ศรีสมบุรณ์ (2522: 132-136) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ชั้นักเรียนยากจนในโรงเรียนมาก ผู้ปกครองมีรายได้ค่อนข้างต่ำ โรงเรียนยังขาดความพร้อมในเรื่องการจัด เพราะมีปัญหามากในเรื่องการขาดบุคลากรที่จะใช้เป็นแรงงานในการจัดทำ มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบ

อาหารไม่เพียงพอ เงินทุนหมุนเวียนมีน้อย ขนาดแคลนสถานที่และผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ
ของโครงการ ซึ่งก็สอดคล้องกับ สุดใจ จรุงจิตต์ (2519: 128) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ
การศึกษาอุปสรรคที่โรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายใน เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
ไม่สามารถจัดบริการอาหารกลางวันสมบูรณ์แบบพบว่าการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนนั้น
มีอุปสรรคหลายด้านที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ปกครองมีรายได้ค่อนข้างต่ำทำให้นักเรียนมีเงินมาจ่าย
ค่าอาหารกลางวันน้อย ซึ่งก็อาจจะสรุปได้ว่าผู้ปกครองมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโครงการอาหารกลางวัน

พัชรา กาญจนารัตน์ และคณะ (2520: 195) ได้ทำการวิจัยในด้านการศึกษา
โครงการสุขภาพและ เปรียบเทียบพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 7 ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในเขต
เทศบาล และนอกเขตเทศบาลแห่งละเท่า ๆ กัน คือ จำนวน 90 คน ผลการปฏิบัติที่นักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในเขตเทศบาลจะปฏิบัติถูกต้องมากกว่านักเรียนนอกเขตเทศบาล

กัลยา นาคเพ็ชร (2521: 118-125) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาองค์ประกอบที่มี
อิทธิพลต่อภาวะโภชนาการเด็กซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ระดับการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกันมีผลให้เจตคติของมารดาต่อประเพณีและ
ความเชื่อในการบริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือทำให้บุคคลได้รับการศึกษา
ในระดับที่สูงขึ้นโดยเฉพาะความรู้ทางด้านโภชนาการจะทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติไป
ในแนวทางที่ถูกต้อง และกลุ่มมารดาที่มีการศึกษาสูง และประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ทาง
วิชาการจะมีโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาหารการกินมากกว่าผู้ที่ระดับการศึกษา
ต่ำและประกอบอาชีพในวงสังคมอันจำกัด เช่น กลุ่มมารดาที่รับราชการจะมีเจตคติที่ถูกต้องสูงสุด
รองลงมาคือกลุ่มที่มีอาชีพการค้า การบริการ และเกษตรกรรม ตามลำดับ

2. มารดาที่มีเจตคติต่อประเพณีและความเชื่อในการบริโภคอาหารแตกต่างกันมีผล
ให้นิสัยในการบริโภคของเด็กแตกต่างกัน และนิสัยในการบริโภคของเด็กกับนิสัยในการบริโภค
ของมารดามีความเกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่มีเจตคติต่อประเพณี
และความเชื่อในการบริโภคอย่างถูกต้องสูงก็มีคะแนนเฉลี่ยของนิสัยในการบริโภคสูงด้วย และ
นิสัยในการบริโภคของเด็กขึ้นอยู่กับเจตคติและนิสัยในการบริโภคของมารดา

บุญเลิศ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2527: 132-147) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัด
โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 1 พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่
มีอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้และภาชนะใส่น้ำดื่มไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และโรงเรียน
ส่วนใหญ่แม้จะมีเนื้อที่สำหรับทำการเกษตรแต่ก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในเรื่องนี้ได้อย่างเต็มที่
งานวิจัยในต่างประเทศ

สกอต Scott (1953: 34) ได้ศึกษาเรื่องผลการบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน
โครงการเรียนของเด็กนักเรียน โดยได้มีการเสริมอาหารกลางวันที่ถูกหลักโภชนาการกับเด็กนักเรียน
จำนวน 10 โรงเรียน และอีก 10 โรงเรียนไม่มีการเสริมอาหารใด ๆ เลย ผลปรากฏว่าโรงเรียน
ที่มีการเสริมอาหารเสริมจะมีความก้าวหน้าทางการเรียนน้อยกว่า รวมทั้งการขาดเรียนของนักเรียน
ก็มีมากด้วย

คริสตาคิสต์ และคณะ (Christakis and others 1960: 120) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าถึงการกินอาหารของเด็กวัยเรียนในนิวยอร์ก เป็นเวลา 20 ปี พบว่า ในส่วนที่มีฐานะทาง
เศรษฐกิจต่ำมีเด็กได้รับอาหารแล้ว ถึงจำนวนร้อยละ 71 และเด็กที่ได้รับอาหารดีเยี่ยมมีน้อยกว่า
ร้อยละ 7 ซึ่งก็สอดคล้องกับการศึกษาที่เมืองเบอร์ค รัฐแคลิฟอร์เนียที่ว่า การได้รับสารอาหาร
จะลดลงตามสถานภาพทางเศรษฐกิจ เด็กนิโกรชายหญิงได้รับสารอาหารต่ำกว่ากลุ่มอื่น ข้อมูล
เหล่านี้ทำให้ยืนยันได้ว่า เด็กที่เสียเปรียบทางวัฒนธรรม กินอาหารเลวกว่าทั้งวัยก่อนเรียนและ
วัยเรียน

เลวิน (Lewin ม.ป.ป. ไม่มีเลขหน้า อ้างอิงมาจาก วลัย อินทร์พรชัย 2518:
61) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนิสัยในการรับประทานอาหารของเด็ก ซึ่งค้นพบว่า
นอกจากนิสัยในการรับประทานอาหารของพ่อแม่จะมีอิทธิพลต่อลูกแล้ว ปฏิกริยาของพ่อแม่ก็มีส่วนสำคัญ
ในการสร้างนิสัยในการรับประทานอาหารของเด็กมาก เช่นเดียวกัน เช่นการแสดงปฏิกริยา
ไม่ชอบอาหารนั้น เด็กก็จะเลียนแบบพฤติกรรมนั้นไปโดยไม่รู้ตัว

ในประเทศเบลเยียมได้มีการศึกษาทดลองเรื่องการให้อาหารเสริมแก่เด็ก โดยแบ่ง
นักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ไม่ให้อาหารเสริมใด ๆ เลย กลุ่มที่ 2 ให้นมเป็นอาหาร
เสริมและกลุ่มที่ 3 ให้อาหารเช้าแบบออสโล (Oslo Breakfast) ซึ่งประกอบด้วย นม แชนวิช
เนยแข็ง น้ำมันตับปลา หรือตับปลาบดละเอียดทำให้เหมือนเนยใช้ทาขนมปัง ผักหรือผลไม้สด
ตามฤดูกาล

ผลปรากฏว่าเด็กที่ไม่ได้รับการเสริมอาหารใด ๆ มีการเจริญเติบโตน้อยที่สุด แต่กลุ่มที่ได้รับอาหาร เขี้ยวแบบออสโลเจริญเติบโตมากที่สุด แสดงว่าการให้อาหารครบทุกอย่าง และเพียงพอกับความต้องการของร่างกายจะทำให้เด็กมีการเจริญโต มากกว่าการได้รับอาหาร ไม่ครบทุกอย่าง (อ้างอิงมาจาก วัฒนา ประทุมสินธุ์ 2518: 56)